

## ***Profilaktyka młodzieży przed niebezpieczeństwami związanymi z działalnością sekt***

### ***Prevention of young people from cult-related dangers***

#### **Summary**

In order to recruit new members and make them completely dependent on themselves, cults use unethical psychomanipulative methods. It is these techniques that arouse the most controversy and fear and are met with suspicion by the majority of society. The awareness of the threats arising from cults forces various communities to adopt an appropriate attitude towards these groups and take preventive measures against their harmful activities. Preventive steps in this regard must include: providing knowledge about cults, showing the dangers connected with them, as well as presenting ways to protect against their harmful activities. These measures should be undertaken by all environments engaged in the upbringing and development of young people: family, Church community, educational institutions, peer groups, mass media, and also: police, prosecutor's office, social welfare centers, local government authorities, information centers about cults or specialized centers to combat psychomanipulation and addiction.

**Key words:** cult, new religious movements, parareligious groups, prevention, youth, psychomanipulation, indoctrination

#### **Wstęp**

Każdy człowiek jest wolny i może wierzyć oraz wyznawać ideały, które uzna za słuszne i prawdziwe. Ma on również prawo do przystąpienia do wybranej przez siebie organizacji społecznej i wyznaniowej. Sytuację tę próbują wykorzystywać grupy (para)religijne, zwane potocznie sektami, które wzbudzają wśród znacznej części ludzi, zwłaszcza młodych, ogromne zaciekawienie. Rozbudzone zainteresowanie bardzo często przekształca się w chęć przystąpienia do tych wspólnot. W celu zaspokojenia tego pragnienia z roku na rok powstaje coraz więcej nowych związków wyznaniowych, noszących znamiona sekty.

Każdy człowiek, oprócz wolności wyznania i swobody w wyborze grup, których członkiem chce zostać, ma także prawo do uzyskania rzetelnych informacji na temat danej wspólnoty. Przed przyłączeniem się do niej powinien otrzymać prawdziwe dane dotyczące jej historii, struktury, celów, metod i charakteru prowadzonej przez nią działalności. Sekty jako wspólnoty „charakteryzujące się zespołem cech często uznawanych za negatywne przez oficjalne instytucje państwowe, społeczne i religijne”<sup>1</sup>, nie stosują się jednak do tych zasad. W celu rekrutacji nowych adeptów oraz późniejszego całkowitego uzależnienia ich od siebie posługują się nieetycznymi metodami psychomanipulacyjnymi. To właśnie te techniki wzbudzają najwięcej kontrowersji i obaw oraz spotykają się z niechęcią zdecydowanej części społeczeństwa. Świadomość zagrożeń płynących

<sup>1</sup> Sekta, w: *Leksykon PWN – Religie, Kościoły, wyznania*, red. J. Herman, T. Herrmann, Warszawa 2002, s. 201.

z działalności sekt przymusza różne środowiska do zajęcia odpowiedniej postawy względem tych grup oraz podjęcia działań profilaktycznych przed ich szkodliwymi poczynaniami.

## Pojęcie i charakterystyka sekt

Termin: „sekte” jest pojęciem niezwykle trudnym do zdefiniowania. Trudność ta wynika z: tajemniczości tych wspólnot oraz ich izolacji wobec otoczenia, ich różnorodności, różnorodności źródeł oraz doktryn, które stanowią fundament ich nauczania, a także geograficznego zróżnicowania rozumienia terminu: „sekte”. Ponadto sekty kryją się pod, w swobodny sposób sobie nadawanymi, nazwami: „kościół”, „stowarzyszeń”, „zgrupowań”, „organizacji”, „ruchów religijnych”, „związków” itp.<sup>2</sup>.

Autorzy raportu: „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”. *Wyzwanie duszpasterskie*, ze względu na pejoratywne zabarwienie pojęcia: „sekte”, postulują, by w stosunku do tych wspólnot używać określenia bardziej neutralnego, jakim jest termin: „nowe ruchy religijne”<sup>3</sup>. Wspólnoty te określane są jako: „nowe” dlatego, iż z jednej strony pojawiły się we współczesnej formie dopiero po II wojnie światowej, z drugiej zaś – ponieważ prezentują się jako inna opcja wobec tradycyjnych religii i kultur<sup>4</sup>. Nazywane są także: „religijnymi”, gdyż głoszą, iż „ukazują wizję rzeczywistości religijnej czy sakralnej bądź drogę do osiągnięcia innych celów, takich jak poznanie transcendentne, oświecenie duchowe lub autorealizacja, albo też pozwalają swoim członkom znaleźć odpowiedź na podstawowe pytania”<sup>5</sup>. Wydaje się jednak, że całkowite zrezygnowanie z terminu: „sekte” jest praktycznie niemożliwe, a na pewno bardzo trudne, ze względu na jego zakorzenienie i dość długie funkcjonowanie w obrębie teologii i innych nauk, a także dlatego, iż dotychczasowe próby zastąpienia tego terminu innymi pojęciami (np. „grupa wyznaniowa”, „grupa kultowa”) powodowały tylko jeszcze większe zamieszanie i kontrowersje wokół tego zjawiska, zamiast je zminimalizować, a nawet likwidować<sup>6</sup>.

Termin: „sekte” wywodzi się od łacińskiego słowa: *secta*, które pochodzi od czasownika: *sequi* oznaczającego: iść w ślad za kimś, naśladować kogoś. W ujęciu tym sekta oznacza drogę, którą się wędruje lub sposób bycia<sup>7</sup>. Słowo: *sequi* akcentuje bowiem element troski o silne więzi z jakimś przywódcą duchowym, nawet wtedy, gdyby był on „pozornym profetą”<sup>8</sup>. Niektórzy ludzie wyprawdzają pojęcie: „sekte”, według Jean’a Vernetta’a – błędnie<sup>9</sup>, od łacińskiego słowa: *secare*, które oznacza: oddzielić, obciąć. Mimo tego, że słowo: *secare* jest etymologicznie mniej precyzyjne, to jednak jest częściej eksponowane<sup>10</sup>. W znaczeniu tym sekta stanowi „grupę czy wspólnotę, która przez doktrynę

<sup>2</sup> Por. F. Arinze, *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, w: *Sekty i nowe ruchy religijne*, M. Gajewski, Kraków 2009, s. 283; K. Potyrała, *Typologia sekt*, <http://www.aydam.org>, dostęp online: 21.10.2009.

<sup>3</sup> Por. Sekretariat Stanu, Sekretariat Jedności Chrześcijan, Sekretariat dla Religii Niechrześcijańskich, Sekretariat dla Niewierzących, Rada do spraw Kultury, „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”. *Wyzwanie duszpasterskie*, w: *Sekty i nowe ruchy religijne*, M. Gajewski, Kraków 2009, s. 229-230.

<sup>4</sup> Por. F. Arinze, *Sekty...*, dz. cyt., s. 284; A. Zwoliński, *Anatomia sekty*, Radom 2004, s. 6; M. Gajewski, *Sekty i nowe ruchy religijne*, Kraków 2009, s. 18.

<sup>5</sup> F. Arinze, *Sekty...*, dz. cyt., s. 284.

<sup>6</sup> Por. T. Paleczny, *Sekty*, w: *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Kraków 2004, s. 1176.

<sup>7</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Kościół i sekty w Polsce*, Gdańsk 1996, s. 121.

<sup>8</sup> Por. A. Zwoliński, *Leksykon współczesnych zagrożeń duchowych*, Kraków 2009, s. 455.

<sup>9</sup> Por. J. Vernetta, *Sekty*, Warszawa 1998, s. 13.

<sup>10</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Kościół...*, dz. cyt., s. 121.

i praktykę życiową tworzy jakąś dysydencką, oddzieloną mniejszość w stosunku do pewnej wielkiej, centralnej wspólnoty”<sup>11</sup>.

Sekty od wieków powstawały, powstają i zapewne będą powstawały w sferze religijnej każdego z wielkich wyznań światowych (chrześcijaństwa, judaizmu, buddyzmu, hinduizmu, islamu). W takim ujęciu sekta oznacza „grupę religijną posiadającą własny, indywidualny światopogląd, wywiedziony z nauk jakiejś wielkiej religii światowej, lecz nietożsamy z nimi”<sup>12</sup>. Definicja ta wydaje się być jednak tylko poniekąd prawidłowa, ponieważ nie można przypisywać do niej wspólnot bazujących na fundamencie humanistycznym, gnostycznym albo pogańskim. Określeniu temu brakuje także osądów dotyczących moralnych aspektów zachowań i działań podejmowanych przez przywódców oraz członków tych grup, prawdziwości doktryn, które wyznają, a także ich stosunku do innych ludzi<sup>13</sup>.

Wielu socjologów, uznając dotychczasowe definicje pojęcia „sekta” za nieprecyzyjne, przedstawia własne objaśnienia tego terminu<sup>14</sup>. Specjaliści ci są przy tym świadomi, że także i ich określenia nie będą w pełni idealne, gdyż i oni nie dysponują w tej kwestii jasnymi wyznacznikami kategoryzacyjnymi<sup>15</sup>. M. Weber i E. Troeltsch za sektę uważali „społeczność opartą na dobrowolnej umowie, w odróżnieniu od instytucjonalnej wspólnoty kościelnej, do której członkowie włączani są automatycznie, przez urodzenie w rodzinie o danym profilu religijnym”<sup>16</sup>. B. Wilson twierdził wprost, że jest ona „ruchem protestu religijnego”<sup>17</sup>. Dla P.E. Parka i E.W. Burgessa, sekta jawi się jako „organizacja religijna, będąca w stanie wojny z istniejącym porządkiem moralnym”<sup>18</sup>. Inni socjologowie, w przeciwieństwie do Webera i Troeltscha, podkreślają, że istnieją pewne grupy o charakterze sekciarskim, które „powstały niezależnie od większych Kościołów, bez powiązania z nimi w formie protestu lub reformy”<sup>19</sup>. Do takich autorów należy, m.in. E. Faris, który twierdzi, że sekta jest „wysiłkiem całego społeczeństwa podjętym w kierunku jego nowego zintegrowania się”<sup>20</sup>. Natomiast J. Seguy uważał sektę za „wyraz frustracji wynikającej z niezadowolenia z istniejących struktur społecznych”<sup>21</sup>.

Sekta, według autorów raportu: *O niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, to „każda grupa, która posiadając silnie rozwiniętą strukturę władzy, jednocześnie charakteryzuje się znaczną rozbieżnością celów deklarowanych i realizowanych oraz ukrywaniem norm w sposób istotny regulujących życie członków; która narusza podstawowe prawa człowieka i zasady współżycia, a jej wpływ na członków, sympatyków, rodziny i społeczeństwo ma charakter destrukcyjny”<sup>22</sup>. Z kolei w *Nowej Encyklopedii Powszechnej PWN* wyczytać można następującą definicję sekty: „grupa wyznaniowa, która oddzieliła się

<sup>11</sup> Tamże.

<sup>12</sup> Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 235.

<sup>13</sup> Por. F. Arinze, *Sekty*..., dz. cyt., s. 286.

<sup>14</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Kościół*..., dz. cyt., s. 121.

<sup>15</sup> Por. M. Libiszowska-Zółtkowska, *Sekta*, w: „*Leksykon socjologii religii*”. *Zjawiska – badania – teorie*, red. także, J. Mariański, Warszawa 2004, s. 363.

<sup>16</sup> A. Zwoliński, *Anatomia*..., dz. cyt., s. 15.

<sup>17</sup> Z. Pawłowicz, *Kościół*..., dz. cyt., s. 121.

<sup>18</sup> M. Libiszowska-Zółtkowska, *Sekta*..., dz. cyt., s. 363.

<sup>19</sup> Z. Pawłowicz, *Kościół*..., dz. cyt., s. 121.

<sup>20</sup> Tamże.

<sup>21</sup> Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 232.

<sup>22</sup> Międzyresortowy Zespół ds. Nowych Ruchów Religijnych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, Warszawa 2000.

od macierzystej organizacji kościelnej dla zaznaczenia swojej odrębności w kwestiach doktryny, liturgii i organizacji wspólnoty religijnej, tworząc nową wspólnotę wyznaniową często o cechach ekskluzywizmu<sup>23</sup>.

A. Posacki za sektę uważa „organizację, która zawłaszcza u ludzi wolność ducha i wolność umysłu – płaszczyzny funkcjonujące w człowieku, które wymagają bezwzględnej poszanowania”<sup>24</sup>. Natomiast M. Pawlik pojęcie: „sektę” tłumaczy w następujący sposób: „grupa, która swą działalność agitacyjną bądź handlową prowadzi pod pozorem religijnym, stosując jednocześnie techniki uniemożliwiające swym ofiarom samodzielne myślenie i podejmowanie decyzji, doprowadzając je do ubezwłasnowolnienia”<sup>25</sup>.

W związku z trudnościami występującymi przy próbach zdefiniowania terminu: „seкта”, O.D. Santagada zauważa, że dzisiaj „zamiast mówić o sektach, lepiej byłoby mówić o działalności sekciarskiej”<sup>26</sup>.

W ciągu ostatnich lat podejmowano próbę wypracowania definicji terminu: „seкта”, która miałaby charakter powszechny i uniwersalny. Zabiegi te doprowadziły do wypracowania określenia o następującym brzmieniu: „grupa ludzi, która posiada strukturę typu piramidalnego i autorytarne kierownictwo. Charakterystyczne dla niej jest nauczanie i przewodnictwo pochodzące od osoby lub osób znajdujących się na szczycie tej hierarchii. Grupa tego typu zazwyczaj uzurpuje sobie prawo do posiadania wiedzy na temat jedynej drogi do Boga, Nirwany, Raju, Ostatecznej Rzeczywistości, Pełnego potencjału, Drogi do szczęścia itd. Celem takiego oddziaływania jest uzyskanie pełnego panowania nad swoimi członkami i zatrzymanie ich na stałe wewnątrz grupy”<sup>27</sup>.

### Manipulacyjno-indoktrynacyjna aktywność sekty

Współcześnie ciężko jest wskazać dziedziny życia, w których nie występowałby fenomen manipulacji. Mamy z nią do czynienia między innymi w: polityce, mediach, reklamie, handlu itp.<sup>28</sup>.

Według autorów *Uniwersalnego słownika języka polskiego* termin: „manipulacja” oznacza „wykorzystywanie jakichś okoliczności, naginanie lub przeinaczanie faktów w celu udowodnienia swoich racji lub wpływania na cudze poglądy, zachowania, nastroje dla osiągnięcia własnych celów”<sup>29</sup>. W tym kontekście manipulacja polega na świadomym i zaplanowanym wpływaniu (człowieka, grupy osób lub instytucji) na drugiego człowieka tak, aby ten, uważając siebie za decydenta swoich zachowań i działań, posłusznie realizował wolę manipulatora<sup>30</sup>, czyli kogoś, kto, znając prawidłowości społecznego postępowania ludzi, potrafi wywrzeć wpływ na inną osobę w taki sposób, że nie będzie ona świadoma tego oddziaływania<sup>31</sup>.

<sup>23</sup> Sekta, w: *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. V, Warszawa 1996, s. 795.

<sup>24</sup> A. Posacki, *Sekty – zagrożeniem i wyzwaniem*, Częstochowa 2006, s. 9.

<sup>25</sup> M. Pawlik, *Utopijny raj – NEW AGE*, Sandomierz 2008, s. 169.

<sup>26</sup> O.D. Santagada, *Charakterystyka oraz sytuacja sekt i niezależnych grup religijnych*, w: *Wspólnoty kościelne, niezależne grupy religijne, sekty na przykładzie Ameryki Łacińskiej*, red. tenże i in., Warszawa 1995, s. 15.

<sup>27</sup> Cyt. za: Sekta, <http://www.effatha.org.pl>, dostęp online: 13.10.2009.

<sup>28</sup> Por. M. Pytlak, *Rozpoznać sektę*, Radom 2005, s. 130.

<sup>29</sup> Manipulacja, w: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. II, red. S. Dubisz, Warszawa 2003, s. 557.

<sup>30</sup> Por. M. Pytlak, *Rozpoznać...*, dz. cyt., s. 130.

<sup>31</sup> Por. J. Łuczyńska, *Manipulacja w sektach*, w: *Abc o sektach*, red. M. Gajewski, Tychy 2004, s. 78.

Manipulowanie człowiekiem dokonuje się za pomocą odpowiednio wypracowanego systemu zachęt lub gróźb, komplementów lub wymuszeń<sup>32</sup>. Osoba manipulowana staje się wówczas „narzędziem w rękach rzeczywistego sprawcy”<sup>33</sup>. Zdaniem P. Zimbardo: „podstawową zasadą w przypadku każdej formy oddziaływania społecznego jest stosowanie tak niewielkiego nacisku, jaki jest niezbędny, aby wywołać podjęcie danego zachowania, przy jednoczesnym zwiększeniu siły przekonania danej osoby, że ma możliwość wyboru. W takich okolicznościach nie możliwe staje się określenie czy uzyskana w ten sposób zmiana postaw została wymuszona czy też istotnie stanowiła swobodny wybór rozumiejącej osoby”<sup>34</sup>. Tak więc głównym czynnikiem manipulacji jest „ograniczenie decyzji wyboru lub zachowania osoby manipulowanej”<sup>35</sup>. Proces ten staje się szczególnie moralnie zły wówczas, gdy przynosi krzywdzące konsekwencje dla osoby, która jest jej przedmiotem. W takiej sytuacji manipulator dąży do osiągnięcia własnego profitu, nie licząc się z negatywnymi skutkami, jakie odniesie osoba, na którą oddziałuje<sup>36</sup>. Jednocześnie jest on świadomy, że bez użycia odpowiednich technik manipulowany nie przyjąłby postawy dla niego korzystnej<sup>37</sup>.

Sekty posługują się manipulacją już w momencie rekrutacji, gdy zniekształcają treści przekazywanych informacji o sobie oraz sposób ich artykułowania<sup>38</sup>. Psychomanipulacja, którą się im zarzuca, jest terminem węższym, gdyż „odnosi się do takich mechanizmów wywierania wpływu, które wykorzystują podstawowe reguły psychologiczne, sterujące przebiegiem ludzkiego postępowania dla podporządkowania sobie wiernych w ścisłym posłuszeństwie”<sup>39</sup>. Według Nadzwyczajnej Podkomisji Parlamentarnej ds. Grup Psychomanipulacyjnych, grupa psychomanipulacyjna to: „grupa o charakterze totalitarnym, naruszająca podstawowe prawa człowieka lub zasady współżycia społecznego, która poprzez stosowanie technik psychologicznych lub socjologicznych, wykorzystanie fizyczne, psychiczne lub materialne, powoduje uzależnienie osoby od tej grupy lub jej przywódcy, a jej wpływ na jednostkę, rodzinę lub społeczeństwo ma charakter destrukcyjny”<sup>40</sup>. Tak więc psychomanipulacją jest „każde, a więc werbalne, audialne, wizualne i inne oddziaływanie na psychikę człowieka lub grupy ludzi, które ma na celu poddanie przedmiotu oddziaływania maksymalnemu wpływowi i kontroli procesów myślowych i zachowań oraz przekształcenie jego postawy i poglądów, zazwyczaj przy wykorzystaniu z jednej strony niewiedzy lub słabej orientacji tego przedmiotu w sferze światopoglądowej, zaś z drugiej jego obojętnego, bądź negatywnego stosunku do społecznie akceptowalnych wartości”<sup>41</sup>. Podstawowym powodem, dla którego sekty sięgają po metody wpływu na innych ludzi, jest chęć osiągnięcia dla siebie jak największych korzyści<sup>42</sup>.

<sup>32</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 231.

<sup>33</sup> M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 93.

<sup>34</sup> P. Zimbardo, *Psychologia i życie*, Warszawa 1994, s. 560; por. D. Kuncewicz, *Strategie rekrutacji i podtrzymywania zaangażowania*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, z dn. 14.04.2009.

<sup>35</sup> M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 94.

<sup>36</sup> Por. M. Pytlak, *Rozpoznać...*, dz. cyt., s. 130.

<sup>37</sup> Por. J. Łuczyńska, *Manipulacja...*, dz. cyt., s. 78.

<sup>38</sup> Szerzej na ten temat zob., m.in.: D. Chrzanowski, *Psychomanipulacyjne techniki werbowania nowych członków sekt*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2012, t. 48, nr 4, s. 77-84.

<sup>39</sup> M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 93.

<sup>40</sup> T. Hanausek, G. Mikrut, *Ochrona zdrowia psychicznego a psychomanipulacja*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.

<sup>41</sup> Tamże.

<sup>42</sup> Por. M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 93.

Ze względu na „głębokość” oddziaływania technik manipulacyjnych na ludzką psychikę, możemy podzielić je na trzy grupy. Do pierwszej grupy należą metody, które mają za zadanie wymuszenie postawy uległości, poprzez jednorazową zmianę sposobu postępowania osoby im poddawanej. Zabiegi manipulacyjne reprezentujące drugą grupę (tzw. „techniki perswazji”) są bardziej wyrafinowane, gdyż ich ingerencja nie dotyczy samego tylko zachowania człowieka, lecz także zmiany jego postaw. Ostatnia grupa technik prowadzi do zmiany tożsamości, uzyskiwanej poprzez sprawowanie kontroli nad informacjami, myślami, uczuciami i zachowaniami osoby manipulowanej. Zabiegi te, stosowane konsekwentnie, wcześniej czy później doprowadzają do „kontroli umysłu” człowieka, który znalazł się pod ich wpływem<sup>43</sup>.

Według autorów *Raportu o stanie bezpieczeństwa państwa z 1995 roku* „destrukcyjna rola sekt polega na stosowaniu wyrafinowanych i głęboko nieetycznych metod i technik manipulacji w celu pozyskania członków, narzucania im określonych stereotypów reakcji psychicznych, kontroli ich myśli, zachowań i uczuć, a także kształtowania bezwzględnej posłuszeństwa, uzależniając ich zarówno w sferze materialnej, jak i duchowej”<sup>44</sup>. Zatem celem destrukcyjnych ruchów jest zaburzenie tożsamości człowieka poprzez poddanie inwigilacji czterech elementów jego osobowości: zachowań, myśli, uczuć oraz informacji. Kontrola zachowań polega na nadzorowaniu wszelkiej zewnętrznej działalności adepta. W tym celu sekty poddają jego codzienne życie sztywnym normom i regułom, których musi bezwzględnie przestrzegać. Najważniejszą z tych zasad jest nakaz bezkrytycznego posłuszeństwa wobec przywódców. Z kolei kontrola myśli występuje przede wszystkim w procesie indoktrynacji, w którym przekazywane są członkowi ideologia i wierzenia sekty. Ma on przy tym kategoryczny zakaz krytykowania i kwestionowania tej doktryny oraz decyzji liderów. Kontrola uczuć natomiast ma swój początek w momencie, w którym człowiek zaczyna tracić równowagę emocjonalną. Polega ona na zawężeniu zakresu uczuć wyznawcy, najczęściej do poczucia lęku i winy. Takie działanie uznawane jest za jedno z najbardziej nieetycznych. Kontrola informacji – która rozpoczyna się już w momencie werbunku, gdy agitatorzy posługują się oszustwem, m.in. przy udzielaniu danych na temat własnego ruchu – dotyczy przede wszystkim indoktrynacji. W trakcie przekazywania ideologii grupy adeptowi przedstawiane są wybrane wiadomości, które są w odpowiedni sposób zniekształcone i zakłamane, tak by był on w stanie je przyjąć i według nich żyć. Informacje niewygodne, zarówno co do doktryny, jak i funkcjonowania ruchu, zatrzymywane są (z premedytacją) na poziomie kierownictwa. W procesie indoktrynacji członek jest odcinany lub zniechęcany do wiadomości pochodzących ze źródeł innych niż sekta<sup>45</sup>.

Dzięki kontroli nad zachowaniami, myślami, uczuciami i informacjami adept pozbawiony zostaje własnego „ja” i jednocześnie zmuszony jest do przyjęcia nowego „ja” wypracowanego przez sektę<sup>46</sup>. Proces ten jest wieloetapowy. Pierwszy stopień – tzw. „rozmrążanie” ma za zadanie wywołanie u członka załamania nerwowego poprzez zakwestionowanie dotychczasowych wartości i przekonań,

<sup>43</sup> Por. tamże, s. 94.

<sup>44</sup> Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Raport o stanie bezpieczeństwa państwa z 1995 roku*, Warszawa 1995.

<sup>45</sup> Por. M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 101-103; J. Łuczyńska, *Manipulacja...*, dz. cyt., s. 83-85; S. Hassan, *Psychomanipulacja w sektach*, Łódź 1997, s. 95-102; M. Pytlak, *Rozpoznać...*, dz. cyt., s. 132-137; *Model BITE* (S. Hassan), <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.

<sup>46</sup> Por. M. Pytlak, *Rozpoznać...*, dz. cyt., s. 132.

które wyznawał i według których żył. Następny poziom – „przekształcenie” polega na przejęciu kontroli nad umysłem adepta, przy jednoczesnej destrukcji jego indywidualności, a w zamian za to narzuceniu mu nowej, ukształtowanej przez sektę tożsamości, która ma substytuować dotychczasową. Celem ostatniego etapu procesu zmiany osobowości – „ponowne zamrażanie” jest ukształtowanie i utrwalenie nowej, narzuconej przez sektę świadomości członka<sup>47</sup>.

Każda forma manipulacji, bez względu na to czy używa się w niej delikatnych metod, czy też technik o charakterze destrukcyjnym, jest łamaniem podstawowych praw człowieka, w tym przede wszystkim prawa do wolności i godności<sup>48</sup>. Człowiek poddany kontroli osobowości nie jest w stanie samodzielnie zauważyć, że padł ofiarą zabiegów manipulacyjnych<sup>49</sup>. J. Vernette twierdzi, iż „jedynym (...) sprawdzianem wykrywającym manipulację jest odpowiedź na pytanie: Czy wewnętrznie czujesz się wolny, czy możesz w każdej chwili opuścić tę grupę, ten ruch?”<sup>50</sup>.

### Profilaktyka przed psychomanipulacyjną działalnością sekt

Świadomość szkodliwej działalności sekt zmusza wszystkich, którym nie jest obcy los drugiej osoby do przedsięwzięcia niezbędnych procedur. Działania te muszą dotyczyć przede wszystkim profilaktyki, aby uodpornić człowieka na nietetyczne metody manipulacyjne stosowane przez grupy destrukcyjne<sup>51</sup>.

Ludzie bardzo często przyjmują wobec nowych ruchów religijnych dwojakie, przeciwstawne sobie poglądy. Jedni wyolbrzymiają to niebezpieczeństwo, drudzy zaś zdają się je lekceważyć<sup>52</sup>. Pamiętać należy jednak, że prawidłowe rozpoznanie tego zjawiska oraz zajęcie odpowiedniej postawy wobec tych wspólnot ma decydujące znaczenie dla opracowania i wprowadzania w życie zapobiegawczych przedsięwzięć<sup>53</sup>. Prewencja powinna polegać „z jednej strony na przestrzeganiu przed prozelityzmem (narzucaniem swoich przekonań) ze strony sekt i całym tym sposobem manipulacji, a z drugiej strony na zaspokajaniu potrzeb ludzi, którzy szukają”<sup>54</sup>. Niezwykle ważne jest to, aby działania profilaktyczne objęły nie tylko dzieci i młodzież, jako osoby najbardziej narażone i podatne na metody wpływu sekt, ale także ludzi blisko z nimi związanych – rodziców, wychowawców, pedagogów, nauczycieli, księży, psychologów oraz wszystkich, którym drogi jest los młodego pokolenia<sup>55</sup>. Obrony człowieka przed zgubnymi skutkami działalności sekt winny podjąć się: środowiska wychowawcze – rodzina, szkoła, wspólnota religijna, grupa rówieśnicza, środki masowego przekazu oraz instytucje państwowe<sup>56</sup>.

<sup>47</sup> Por. tamże, s. 142-146; S. Hassan, *Psychomanipulacja...*, dz. cyt., s. 104-109; M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 100-101; J. Łuczyńska, *Manipulacja...*, dz. cyt., s. 85-86; P.T. Nowakowski, *Etapy zdobywania kontroli nad umysłem*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.

<sup>48</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 256.

<sup>49</sup> Por. S. Hassan, *Psychomanipulacja...*, dz. cyt., s. 86.

<sup>50</sup> J. Vernette, *Sekty...*, dz. cyt., s. 145.

<sup>51</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 295.

<sup>52</sup> Na temat prawidłowego podejścia katolików do sekt zob., m.in.: D. Chrzanowski, *Katolicy wobec wyznawców nowych ruchów religijnych*, „Zeszyty Formacji Katechetów” 2012, t. 45, nr 1, s. 21-26.

<sup>53</sup> Por. B. Fels, *Sekty i nowe ruchy religijne wyzwaniem dla duszpasterstwa parafialnego*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 21.03.2010.

<sup>54</sup> A. Posacki, *Sekty...*, dz. cyt., s. 49-50.

<sup>55</sup> Por. M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 171-172.

<sup>56</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 295.

Wspólnota rodzinna jest pierwszym i najważniejszym miejscem, które ma ogromny wpływ na kształtowanie postaw i zachowań jednostki, w tym także na wypracowanie u niej umiejętności ostrożnego i krytycznego podejścia do agitacyjnych i manipulacyjnych metod stosowanych przez sekty. Prawidłowy rozwój dziecka oparty jest na przekazaniu mu prawidłowej hierarchii wartości oraz na umiejętnym ukazaniu i wyjaśnianiu priorytetów życiowych<sup>57</sup>. Niezwykle ważne w wychowywaniu młodego człowieka przez rodzinę jest „umiejętne, wewnętrznie spójne, kompletne i realne formowanie życia religijnego wkomponowanego w całość innych tematów i problemów codziennej egzystencji. Niezbędny, dla osiągnięcia tego celu, jest stały kontakt osobowy rodziców z dzieckiem, wymiana informacji między matką i ojcem, która pozwala na utrzymanie wspólnej linii postępowania”<sup>58</sup>. Najczęściej zdarza się jednak, że rodzice nie posiadają odpowiedniej wiedzy i kompetencji potrzebnych do przekazywania swojemu potomstwu podstawowych informacji dotyczących nieetycznych i manipulacyjnych metod, którymi posługują się sekty. W takim przypadku mogą się oni zawsze zwrócić z prośbą o poradę do ośrodków (centrów) informacji o sektach i nowych ruchach religijnych<sup>59</sup>.

Ogromny wpływ na kształtowanie dzieci i młodzieży ma również szkoła. Głównymi jej zadaniami, obok nauczania, jest także wychowywanie oraz socjalizacja młodego pokolenia, czyli wpajanie mu norm i zachowań, które są ogólnie aprobowane przez społeczeństwo, w którym żyje<sup>60</sup>. Placówka oświatowa zobowiązana jest także do ochrony swoich podopiecznych przed destrukcyjnymi metodami działania osób i wspólnot, w tym także sekt. Z powyższych względów winna ona posiadać odpowiednio wykwalifikowaną kadrę pedagogiczno-wychowawczą. Dlatego też wskazane jest permanentne rozwijanie się nauczycieli i wychowawców, zdobywanie przez nich nowych i rozwijanie już posiadanych wiadomości i umiejętności. W tym celu powinni oni uczestniczyć w szkoleniach, kursach, a także kształcić się we własnym zakresie. Wiedza ta powinna obejmować także zagadnienia dotyczące destrukcyjnej działalności sekt.

Kolejnym środowiskiem mającym kolosalne znaczenie dla formowania u jednostki postawy odporności na techniki manipulacyjne stosowane przez sekty jest wspólnota religijna. Zdaniem Ojca Świętego Jana Pawła II grupy parareligijne uznawane są za wyzwanie dla katolickiego duszpasterstwa „zarówno ze względu na negatywne zjawiska duchowe i społeczne, z których się wywodzą, jak i na elementy doktryny religijnej, które traktują instrumentalnie”<sup>61</sup>. Kościół w swojej posłudze profilaktycznej przed sektami przyjmuje dwojaką drogę postępowania: po pierwsze ukazuje i wyjaśnia swoim wiernym podstawowe prawdy wiary chrześcijańskiej, po drugie zaś – przedstawia fałszywe i błędne doktryny nowych ruchów religijnych oraz nieetyczne metody zdobywania kontroli nad człowiekiem, którymi te grupy się posługują<sup>62</sup>. Odpowiedź Kościoła na oferty sekt winna w pierwszym rzędzie skupić się na „uzdrowieniu chorych i słabych stron oraz braków chrześcijaństwa, a następnie na dobrym programie chrystianizacji”<sup>63</sup>. Obowiązek jego działalności profilaktycznej przed grupami destrukcyjnymi spoczywa przede wszystkim na parafii, na terenie której mieszkają osoby

<sup>57</sup> Por. tamże; Sobór Watykański II, *Gravissimum educationis* [dalej: GE], 3.

<sup>58</sup> A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 296-297.

<sup>59</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Abc o sektach*, Gdańsk 2000, s. 115-116.

<sup>60</sup> Por. M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 158.

<sup>61</sup> Jan Paweł II, „Niebezpieczeństwo prozelityzmu sekt religijnych”. *Orędzie na Światowy Dzień Miłoty* 1990, Watykan, 25 lipca 1990 r.

<sup>62</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Abc...*, dz. cyt., s. 103-104.

<sup>63</sup> W. Nowak, *Sekty w Polsce a młodzież*, Olsztyn 1994, s. 31-32.



o różnych poglądach i wyznaniach, względem których musi ona przyjąć odpowiednią postawę. Z tego względu niezwykle ważne jest prawidłowe pojmowanie parafii przez wiernych<sup>64</sup>. Parafia musi przestać kojarzyć się ludziom jedynie z terytorium i z instytucją, w której załatwić można sprawy formalne poczynając od chrztu, a na pogrzebie skończywszy, a powinna zacząć być rozumiana jako „rodzina Boża, jako bracia ożywieni duchem jedności” (GE 28), jako „wspólnota eucharystyczna, czyli wspólnota zdolna do sprawowania Eucharystii, będącej żywym źródłem jej wzrostu i sakramentalnym węzłem doskonałej komunii z całym Kościołem”<sup>65</sup>. Winna stać się wspólnotą pełną wzajemnej miłości i braterstwa. Musi ona lepiej dostrzegać nie tylko problemy duchowe swoich członków, ale także i ich kłopoty natury egzystencjalnej. Ludzie muszą czuć, że są wyjątkowi, kochani zarówno przez samego Boga, jak i swoich bliźnich, na których pomoc zawsze mogą liczyć, a także muszą mieć świadomość, że są szanowani i potrzebni<sup>66</sup>. Kościół powinien zadbać także o właściwe stosunki, przede wszystkim o zmniejszenie dystansu pomiędzy duchowieństwem (zwłaszcza biskupami) a osobami świeckimi<sup>67</sup>. Ponadto winien „rozwijać na rzecz chrześcijan, których wiara jest wystawiana na próbę, «zaangażowanie ewangelizacyjne oraz integralną i systematyczną katechezę, której powinno towarzyszyć świadectwo, wprowadzające ją w życie»”<sup>68</sup>. Katecheza taka powinna „mieć charakter zarówno informacyjny, tzn. przekazujący wiadomości o naszej tradycji katolickiej (wierzenia, praktyki, duchowość, medytacja, kontemplacja, itd.), o innych tradycjach, nowych grupach religijnych, itd., jak i formacyjny, zapewniający poradnictwo w sprawach wiary osobistej i wspólnotowej, pogłębienie odczucia transcendencji, pierwiastka eschatologicznego, religijnego zaangażowania, ducha wspólnoty itd.”<sup>69</sup>. Musi ponadto być: przesiąknięta duchem ekumenizmu, stać się kompilacją wielu nauk teologicznych (m.in.: teologii dogmatycznej, fundamentalnej, moralnej, historii Kościoła katolickiego, sakramentologii, biblistyki itp.)<sup>70</sup> oraz „zająć się problemem tolerancji i obowiązku świadectwa o Chrystusie”<sup>71</sup>. W trakcie katechezy uczniowie winni otrzymać także wiadomości, które pomogą im rozpoznać metody i techniki manipulacyjne stosowane przez sekty, które zapoznają ich konsekwencjami wynikających z przynależności do tego typu wspólnot, a także nauczą młodych ludzi identyfikowania stanów emocjonalnych (stresy, poczucie odrzucenia i osamotnienia, trudne sytuacje życiowe), które wykorzystywane są przez nowe ruchy religijne przy pozyskiwaniu kolejnych wyznawców<sup>72</sup>. Informacje te muszą być obiektywne i rzeczowe, tak aby z jednej strony unikały tendencyjnych stereotypów i generalizacji, z drugiej zaś – by nie podsycać zainteresowania tymi

<sup>64</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Abc...*, dz. cyt., s. 108-109; tenże, *Kościół...*, dz. cyt., s. 195-196; tenże, *Leksykon Kościołów, ruchów religijnych i sekt w Polsce*, Częstochowa 2008, s. 261-262.

<sup>65</sup> Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 26; por. Z. Pawłowicz, *Abc...*, dz. cyt., s. 109-110; tenże, *Kościół...*, dz. cyt., s. 196; tenże, *Leksykon...*, dz. cyt., s. 262; S. Pyszka, *Kościół katolicki a sekty*, Kraków 1994, s. 25; tenże, *Zadania Kościoła wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, w: *Katolik wobec sekt*, red. tenże, W. Dzierża, A. Posacki, Kraków 1998, s. 18.

<sup>66</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Abc...*, dz. cyt., s. 111-112; tenże, *Kościół...*, dz. cyt., s. 196-197; tenże, *Leksykon...*, dz. cyt., s. 263; Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 248-220; B. Fels, *Sekty...*, dz. cyt.

<sup>67</sup> Por. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, 27; Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 251-252.

<sup>68</sup> Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 201.

<sup>69</sup> Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 249.

<sup>70</sup> Por. A. Długosz, *Problematyka współczesnej katechezy*, <http://www.opoka.org.pl>, dostęp online: 02.04.2009.

<sup>71</sup> Por. tamże.

<sup>72</sup> Por. tamże; A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 300.

grupami<sup>73</sup>. Do przekazywania wiadomości dotyczących zagrożeń ze strony sekt należy wykorzystać wszelkie możliwe środki przekazu: telewizję, radio, prasę, portale internetowe, gablotki przykościelne, prelekcje, seminaria, spotkania, listy pasterskie<sup>74</sup>. Katecheci powinni pamiętać, że ich bliższy kontakt z młodzieżą powoduje zwiększenie uodpornienia na działalność agitacyjną wyznawców różnych sekt i nowych ruchów religijnych<sup>75</sup>. Głoszenie doktryny katolickiej musi mieć charakter egzystencjalny, winna ona być przekazywana za pomocą zrozumiałego języka oraz ukazywać związek prawd wiary z liturgią<sup>76</sup>. Jak podkreśla bp J. Michalik: „Świadectwo i głęboka wiara są najlepszą zaporą przeciwko zagrożeniu ze strony sekty”<sup>77</sup>. Winny one prowadzić człowieka do wypracowania właściwej postawy religijnej<sup>78</sup>. Z kolei A. Zwoliński dodaje, że: „bycie z ludźmi, braterstwo, przyjaźń i miłość są jedynym środkiem profilaktycznym, a w ostateczności – terapeutycznym, wobec zagrożeń współczesnego świata”<sup>79</sup>.

Innymi środowiskami, silnie oddziałującymi na kształtowanie sposobu myślenia, jak i na zachowania młodych ludzi są środki masowego przekazu oraz grupa rówieśnicza<sup>80</sup>. Mass media, a w szczególności telewizja i Internet, „prezentują w sposób bardzo sugestywny wzorce różnych postaw”<sup>81</sup>. Natomiast grupa rówieśnicza najsilniej wpływa na światopogląd oraz styl bycia jednostki podczas jej okresu dojrzewania<sup>82</sup>.

Państwo polskie, ze względu na brak w swoim prawie definicji terminu: „sektą” oraz na podstawie prawa do wolności sumienia i wyznania, nie może zapobiegać ekspansji i działalności nowych ruchów religijnych, a jedynie może (a nawet jest zobowiązane) do zapewnienia obywatelom sprawiedliwego porządku publicznego, poprzez przeciwdziałanie wykroczeniom i przestępstwom członków tych wspólnot. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że z odpowiedzialności prawno-karnej nie zwalnia ukrywanie się tych organizacji pod nazwami wspólnot wyznaniowych czy kościołów, gdyż karami za wszelkiego rodzaju próby naruszenia ładu społecznego obciążone są określone osoby fizyczne<sup>83</sup>. Zadania instytucji państwowych związanych ze zwalczaniem negatywnych przejawów aktywności nowych ruchów religijnych polegają na: rozpoznawaniu i analizie zagrożeń związanych z działalnością sekt oraz konsekwencji tych poczynań, zapewnieniu pomocy ofiarom grup destrukcyjnych oraz ich bliskim, przeciwdziałaniu szkodliwym, bezprawnym i przestępczym przedsięwzięciom tych wspólnot, a także na prowadzeniu działań profilaktycznych przestrzegających przed szkodliwością uczestnictwa w grupach tego rodzaju<sup>84</sup>.

W dorosłym życiu młodzi ludzie będą zmuszeni do samodzielnego podejmowania wielu, różnorodnego rodzaju decyzji, dlatego muszą oni we wczesnych

<sup>73</sup> Por. M. Fiałkowski, *Sekta*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. tenże, R. Kamiński, W. Przygoda, Lublin 2006, s. 784.

<sup>74</sup> Por. Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*, 7; Sekretariat Stanu..., „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”..., dz. cyt., s. 249; A. Zwoliński, *Leksykon*..., dz. cyt., s. 462.

<sup>75</sup> Por. Komisja Episkopatu Polski ds. Wychowania Katolickiego, *Małe dyrektorium o katechizacji w Polsce*, 108.

<sup>76</sup> Por. M. Fiałkowski, *Sekta*..., dz. cyt., s. 784.

<sup>77</sup> J. Michalik, *List pasterski „Kościoł wobec sekt i stowarzyszeń antykościelnych”*, w: *Utopijny raj – NEW AGE*, M. Pawlik, Sandomierz 2008, s. 39.

<sup>78</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia*..., dz. cyt., s. 298-299.

<sup>79</sup> Tamże, s. 307.

<sup>80</sup> Por. tamże, s. 301.

<sup>81</sup> Tamże.

<sup>82</sup> Por. tamże.

<sup>83</sup> Por. M. Pytlak, *Rozpoznać*..., dz. cyt., s. 173.

<sup>84</sup> Por. Z. Pawłowicz, *Abc*..., dz. cyt., s. 108.

latach swojego życia otrzymać właściwe wychowanie i wiedzę, która w przyszłości zaowocuje zdolnością do dokonywania mądrych i roztropnych wyborów. Z tego względu czasu poświęconego na naukę i kształtowanie postaw dzieci oraz młodzieży, w tym także na działania profilaktyczne przed niebezpieczeństwami związanymi z działaniami nowych ruchów religijnych, nie należy uznawać za bezcelowy, a tym bardziej za stracony<sup>85</sup>. Należy pamiętać, że późniejsza terapia jest dużo trudniejsza i bardziej kosztowna niż wprowadzona w porę profilaktyka<sup>86</sup>.

## Zakończenie

Istotny wpływ na dość szybką ekspansję sekt i nowych ruchów religijnych mają głoszone przez nie poglądy, a także stosowane przez te grupy nieetyczne metody pozyskiwania nowych członków oraz późniejszego uzależnienia ich od siebie. Wprowadzając w swoją działalność agitacyjną niemoralne techniki manipulacyjno-indoktrynacyjne, powodują u swoich adeptów szkody we wszystkich sferach ich życia (psychicznej, fizycznej, moralnej, intelektualnej, społecznej, religijnej, duchowej). Wobec zagrożeń czyhających na ludzi ze strony sekt nie można przyjąć postawy biernej i lekceważącej ten problem. Należy przeciwstawić się działalności tych wspólnot. Czynności takie muszą mieć przede wszystkim charakter profilaktyczny, gdyż zawsze lepiej zapobiegać niż później leczyć. W przedsięwzięcia te zaangażować się winny wszystkie środowiska mające wpływ na wychowanie i kształcenie świadomości młodego człowieka: rodzina, wspólnota Kościoła, placówki oświatowe, grupy rówieśnicze, środki masowego przekazu, a ponadto: policja, prokuratura, ośrodki pomocy społecznej, władze samorządowe, centra informacji o sektach czy specjalistyczne ośrodki do walki z psychomanipulacją i uzależnieniami. Jednak aby móc przeciwstawić się szkodliwej i destrukcyjnej działalności sekt, trzeba być odpowiednio przygotowanym. Należy zapoznać się z doktrynami, historią, strukturą, metodami działania poszczególnych sekt, a także nauczyć się rozpoznawać i w miarę możliwości zaspokajać potrzeby i aspiracje młodych ludzi. W przeciwnym razie uczynią to sekty.

## Bibliografia

- Arinze F., *Sekty i nowe ruchy religijne jako problem duszpasterski*, w: *Sekty i nowe ruchy religijne*, M. Gajewski, Kraków 2009, s. 282-300.
- Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Raport o stanie bezpieczeństwa państwa z 1995 roku*, Warszawa 1995.
- Błaszczak T., *Sekty jako zagrożenie wolności i procesu kształtowania osobowości uczniów*, w: *Psychologia rozwiązywania problemów szkoły*, red. J. Miluska, Poznań 2001, s. 109-123.
- Długosz A., *Problematyka współczesnej katechezy*, <http://www.opoka.org.pl>, dostęp online: 02.04.2009.
- Fels B., *Sekty i nowe ruchy religijne wyzwaniem dla duszpasterstwa parafialnego*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 21.03.2010.
- Fiałkowski M., *Sekta*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. tenże, R. Kamiński, W. Przygoda, Lublin 2006, s. 781-784.
- Gajewski M., *Sekty i nowe ruchy religijne*, Kraków 2009.
- Hanausek T., Mikrut G., *Ochrona zdrowia psychicznego a psychomanipulacja*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.

<sup>85</sup> Por. M. Gajewski, *Sekty...*, dz. cyt., s. 175.

<sup>86</sup> Por. A. Zwoliński, *Anatomia...*, dz. cyt., s. 307.

- Hassan S., *Psychomanipulacja w sektach*, Łódź 1997.
- Jan Paweł II, „Niebezpieczeństwo prozelityzmu sekt religijnych”. *Orędzie na Światowy Dzień Migranta 1990*, Watykan, 25 lipca 1990 r.
- Jan Paweł II, *Catechesi tradendae*, Watykan, 16 października 1979 r.
- Jan Paweł II, *Christifideles laici*, Watykan, 30 grudnia 1988 r.
- Komisja Episkopatu Polski ds. Wychowania Katolickiego, *Małe dyktorium o katechizacji w Polsce*, Radom 1999.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyktorium ogólne o katechizacji*, Watykan 1997.
- Kuncewicz D., *Strategie rekrutacji i podtrzymywania zaangażowania*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, z dn. 14.04.2009.
- Libiszowska-Żółtkowska M., *Sekta*, w: „*Leksykon socjologii religii*”. *Zjawiska – badania – teorie*, red. także J. Mariański, Warszawa 2004, s. 361-364.
- Łuczyńska J., *Manipulacja w sektach*, w: *Abc o sektach*, red. M. Gajewski, Tychy 2004, s. 77-90.
- Manipulacja*, w: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. II, red. S. Dubisz, Warszawa 2003, s. 557.
- Michalik J., *List pasterski „Kościół wobec sekt i stowarzyszeń antykościelnych”*, w: *Utopijny raj – NEW AGE*, M. Pawlik, Sandomierz 2008, s. 36-40.
- Mędzyresortowy Zespół ds. Nowych Ruchów Religijnych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, *Raport o niektórych zjawiskach związanych z działalnością sekt w Polsce*, Warszawa 2000.
- Mirek A., *Sekty – czyli nowe ruchy religijne – wyzwaniem dla Kościoła*, <http://www.iv-gim.is.net.pl>, z dn. 18.02.2010.
- Model BITE* (S. Hassan), <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.
- Nowak W., *Sekty w Polsce a młodzież*, Olsztyn 1994.
- Nowakowski P.T., *Etapy zdobywania kontroli nad umysłem*, <http://www.psychomanipulacja.pl>, dostęp online: 14.04.2009.
- Palczyński T., *Sekty*, w: *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Kraków 2004, s. 1176-1177.
- Pawlik M., *Utopijny raj – NEW AGE*, Sandomierz 2008.
- Pawłowicz Z., *Abc o sektach*, Gdańsk 2000.
- Pawłowicz Z., *Kościół i sekty w Polsce*, Gdańsk 1996.
- Pawłowicz Z., *Leksykon Kościołów, ruchów religijnych i sekt w Polsce*, Częstochowa 2008.
- Posacki A., *Sekty – zagrożeniem i wyzwaniem*, Częstochowa 2006.
- Posacki A., *Wstęp do wydania polskiego*, w: *Dzieci w sektach*, red. H. el Mountacir, Kraków 2000, s. 5-20.
- Potyrała K., *Typologia sekt*, <http://www.aydam.org>, dostęp online: 21.10.2009.
- Pyszka S., *Kościół katolicki a sekty*, Kraków 1994.
- Pyszka S., *Zadania Kościoła wobec sekt i nowych ruchów religijnych*, w: *Katolik wobec sekt*, red. także W. Dzierża, A. Posacki, Kraków 1998, s. 18-22.
- Pytlak M., *Rozpoznać sektę*, Radom 2005.
- Santagada O.D., *Charakterystyka oraz sytuacja sekt i niezależnych grup religijnych*, w: *Wspólnoty kościelne, niezależne grupy religijne, sekty na przykładzie Ameryki Łacińskiej*, red. także i in., Warszawa 1995, s. 13-31.
- Sekretariat Stanu, Sekretariat Jedności Chrześcijan, Sekretariat dla Religii Niechrześcijańskich, Sekretariat dla Niewierzących, Rada do spraw Kultury, „*Sekty albo nowe ruchy religijne*”. *Wyzwanie duszpasterskie*, w: *Sekty i nowe ruchy religijne*, M. Gajewski, Kraków 2009, s. 229-257.
- Sekta*, <http://www.effatha.org.pl>, dostęp online: 13.10.2009.
- Sekta*, w: *Leksykon PWN – Religie, Kościoły, wyznania*, red. J. Herman, T. Herrmann, Warszawa 2002, s. 201.
- Sekta*, w: *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*, t. V, Warszawa 1996, s. 795.
- Sobór Watykański II, *Gravissimum educationis*, Watykan, 28 października 1965 r.
- Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, Watykan, 11 listopada 1964 r.
- Vernette J., *Sekty*, Warszawa 1998.
- Zimbardo P., *Psychologia i życie*, Warszawa 1994.
- Zwołański A., *Anatomia sekty*, Radom 2004.
- Zwołański A., *Leksykon współczesnych zagrożeń duchowych*, Kraków 2009.

## ***Profilaktyka młodzieży przed niebezpieczeństwami związanymi z działalnością sekt***

### **Streszczenie**

Sekty w celu rekrutacji nowych adeptów oraz późniejszego całkowitego uzależnienia ich od siebie posługują się nieetycznymi metodami psychomanipulacyjnymi. To właśnie te techniki wzbudzają najwięcej kontrowersji i obaw oraz spotykają się z niechęcią zdecydowanej części społeczeństwa. Świadomość zagrożeń płynących z działalności sekt przymusza różne środowiska do zajęcia odpowiedniej postawy względem tych grup oraz podjęcia działań profilaktycznych przed ich szkodliwymi poczynaniami. Kroki zapobiegawcze w tym zakresie muszą dotyczyć: przekazywania wiedzy na temat sekt, ukazywania niebezpieczeństw z nimi związanych oraz przedstawiania sposobów ochrony przed ich szkodliwą aktywnością. Czynnności tych winny podjąć się wszystkie środowiska mające wpływ na wychowanie i kształcenie świadomości młodego człowieka: rodzina, wspólnota Kościoła, placówki oświatowe, grupy rówieśnicze, środki masowego przekazu, a ponadto: policja, prokuratura, ośrodki pomocy społecznej, władze samorządowe, centra informacji o sektach czy specjalistyczne ośrodki do walki z psychomanipulacją i uzależnieniami.

**Słowa klucze:** sekta, nowe ruchy religijne, grupy parareligijne, profilaktyka, młodzież, psychomanipulacja, indoktrynacja.

*Mgr lic. Damian Chrzanowski – absolwent Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. ORCID: 0000-0001-8729-4627*